

לע"נ ר' יצחק זאב הלוי ז"ל
בן ר' אליעזר שלום הלוי ז"ל
לע"נ מרת לאה אלטע הדס ע"ה
בת ר' יעקב הלוי הי"ד

המאמר **שבתורה**

שַׁבַּת אוֹרֵה

אזהרה המורה! העלון מיועד אך
ורק לרציניים שיודעים את
השיבות התפילה, ובשעת התפילה
לא מעיינים בעלון ובשאר דברים.

פסח [פרשת שמיני]

בהשקפה ראשונה

מאמרי השקפה, מוסר והנהגות

מסופר על רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל רבה של ירושלים: אור לארבעה עשר של ניסן תרפ"ו אחרי שרבי יוסף חיים גמר לבדוק את החמץ ; וסיים את סעודת ערבית שלו באחת מפניות הבית. הופיעו אצלו ארבעה יהודים נשואי פנים מנכבדי הקהלה בבודפשט. הרב שמעון הידשלי, לשעבר אב"ד מאדרא ודיין בבודפשט, הנדבן ר' דוב קסטנר, והנכבדים ר' מרדכי משולם לוי, ור' אברהם כהן. אע"פ ששעה זו לא היתה יפה לבקורים, קיבלם רבי יוסף חיים בהסברת פנים. תוך כדי שיחה, הביעו האורחים את חפצם העז להסב אל שלחן הסדר של רבי יוסף חיים דבר השוה בעיניהם כל הון יקר. בקשתם זו לוותה במשאלה נוספת - שכבוד הרב, יסכים לקבל מהם תשלום בעד הוצאות סעודתם. "בוראי שאני מסכים שתסבנו יחד אתנו לשולחן הסדר; וגם משאלתכם לקבל מכם תמורה כספית, מוכן אני למלאות" - היתה תשובתו של רבי יוסף חיים. קצת מופתעים מהסכמתו לקבל תשלום, אחרי שהוגד להם שאין להם סיכויים לכך. הוציא אחד מהחבורה סכום נכבד ושמו על השולחן. ביום ראשון של חול-המועד בבוקר, הופיע לפתע רבי יוסף חיים במלון "אמרוסקי" ושאל על האורחים מבודפשט. האורחים עמדו עוד באמצע תפלת יום-טוב שני של חג, ומשסיימו תפלתם, מיהרו לקבל את פני רבי יוסף חיים בחדרם. נכנס רבי יוסף חיים אתם בשיחה שגרתית על שלומם והרגשתם בחג בירושלים, ותוך כדי שיחה הוציא מכיסו את הכסף שקיבל מהם בערב החג, ותחבו מתחת למפת השולחן. האורחים שהיו מופתעים מהביקור ומהשבת הכסף, לא יכלו לעשות דבר נגד זה, מפאת יום-טוב שני של גלויות שחל עליהם. אולם אחד מהם העיז ושאל: "מורנו ורבנו, מדוע הסכים מלכתחילה לקבל את הכסף?..." הלא חג חרותנו הוא, ואיזה חרות הוא זה לסעוד על שולחן אחרים, ולפיכך קבלתי מכם כסף מלא בכדי שתרגישו כבני חורין שאוכלים משלכם, וגם בכדי שלא תקמצו בסעודת החג. אבל עכשיו הרי שלכם לפניכם" - סיים רבי יוסף חיים בחיך נלבב את דבריו. והוסיף המספר שהיה אחד מארבעת האורחים, כי היתה זו החוויה הגדולה ביותר של חייו, לדאות את פניו הקדושים והזוהרים של רבי יוסף חיים בליל הסדר. (האיש על החומה)

סיפר בנו של רבי משה אהרן שטרן זצ"ל המשגיח של ישיבת קמניץ: שמחה של מצוה, ראינו אצל אבא, לא רק בעת עשיית המצוה אלא גם בזמן ההכנה של המצוה, אם זכה לקנות אתרוג מהודר מה רב היתה שמחתו, משל כאילו הגדיל פיס...בליל הסדר לאחר גמר הסדר נראה היה כמלאך ממש. ובריקוד היה יוצא על שזכה לסדר הסדר כהלכתו. (המשגיח דקמניץ)

"ראיתי מבני עליה היו מנשקים המצות והמרור וכל המצות בעת מצוותן, וכן סוכה בכניסתו ויציאתו, וכן ד' מינין שבלולב, והכל לחבב המצוה." (אליהו רבה סימן תפ"ו סק"ד)

סיפר רבי יוסף פרענקיל מלוגאנו - שווייץ, שהוא היה נוכח בשעת מעשה: בשנת תשט"ו באתי בחג הפסח לבית הרב מבריסק רבי יצחק זאב זצ"ל, וראיתי שם בחדרו קופסא גדולה מעץ, אשר היתה סגורה במנעול גדול וחזק. שאלתי לאחד מבני הרב מבריסק מה יש בקופסא הזו, אשר היה ניכר בה כי דבר ערך יקר מאוד נמצא בתוכה. אמר לי אותו בן, שיש בקופסא הזו את המצות של הרב...שאלתי אותו מתוך בדיחותא "וכי אין לנגבים מה לנגוב, רק את המצות? ולשם מה המנעול הגדול והחזק?" ענה לי הלה, כי האבא אומר שכתוב בפסוק "ושמרתם את המצות", ועל כן יש לשמור את המצות בשמירה הכי טובה שאפשר... ולו יצויר שהיה לאדם מליון דולר, בודאי שהיה שומר את הכסף בכספת עם מנעול וכו', כמו כן לשמור את המצות. (ספר עובדות והנהגות לבית בריסק ח"ג)

פרשה ופירושה

מתוך קריאה לפסח-ש"ו ניסן

וְיָקָם פְּרָעָה לִילָהּ וְגו' כִּי אֵין בֵּית אֲשֶׁר אֵין שָׁם מֵת: ופירש רש"י ויקם פרעה ממיטתו וזה רש"י הדגיש שפרעה קם ממיטתו, שזה נבע מגודל אפיקורסותו של פרעה, שאף שראה שכל דבריו שנאמרו על ידי משה מתקיימים ומשה אמר ומת כל בכור, ופרעה היה בכור ולא היה ירא, ועלה לישן על מיטתו. (הרבי מקאצק ז"ע)

וְלֹא יָכֹלוּ לְהִתְמַהֵמָה וְגַם צָדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם: לא עשו להם: לא לחינם קראו חז"ל את דור המדבר בשם "דור דיעה" כי אכן דור גדול היה זה. תמול-שלושום היו עבדי-עבדים משועבדים, משוקעים במ"ט שערי טומאה של הגלות, כיון שיצאו משם שעה קלה, לא זו בלבד שנעשו מאמינים בה', אלא הגיעו לכלל המדרגה הנעלה והגבוהה ביותר של אמונה ובטחון עד שגם "צדה לא עשו להם" לדרך המדבר הגדול והגורא. זה שאומר הנביא (ירמיהו ב'): "זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלחותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה", כי רק עובד ה' מאהבה יכול להגיע לאמונה מאוששת ומבוססת כזאת. (שפת אמת)

מתוך קריאה שביעי של פסח- כ"א ניסן

אֶזְרִי מִשָּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגִמְלָהּ (מגילה י') מובא שבקשו מלאכי השרת לומר שירה אמר להם הקדוש ברוך הוא מעשי ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה. יש לשאול מדוע למלאכי השרת לא ניתנה רשות לומר שירה ואילו לבני ישראל ניתנה רשות. אלא אומר בעל-כלי חמדה: בני ישראל לא אמרו שירה על האסון של המצרים אלא על תשועת עצמם כמו שנאמר "ויחי לי לישועה" אבל המלאכים לא נשתעבדו במצרים. נמצא שכל השירה שלהם היתה על אסון אחרים ואין אומרים שירה על אסון של אחרים כי מעשי ידיו של ה' הם, (לבוש יוסף)

וְתַעֲזֹב לָהֶם מְרִים שִׁירֵי לֵה' כִּי נֹאֵה נֹאֵה סוּס וְרִכְבּוֹ רָמָה בְּיַם מְהוּ הַמִּיּוּחַד שִׁמְרִים לְקַחָה פְּסוּק זֶה לְאוֹמְרָה לְנִשְׁיָם, אֲלֵא אִמְרָה לָהֶם אֵף עַל פִּי שְׂתַמְלִית יִצְיַאת מִצְרַיִם הִיָּה לְקַבְּלַת הַתּוֹרָה. ואשה פטורה בזה בכל זאת בגלל שאתם תסייעו לבעליכם. עליכם לצאת במחול כמו שהעונש היה לא רק לרוכבי-למצרי. אלא גם לסוס. אע"פ שלכאורה מגיע עונש רק לרוכב ולא לסוס. אלא מכיון שהסוס סייע לרוכב. נענש גם כן. הרי שהמסייע יש בו ממש. ולכן נשי ישראל צאינה במחול וזהו שכתוב בשיר השירים "לְסִסְתִּי בְּרִכְבִּי פְּרָעָה דְּמִיתִיךְ רַעֲיָתִי" (בית ומנוחה)

פרשת אחרי מות

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן הוּא אֲשֶׁר דָּבַר ה' לְאָמֹר בְּקִרְבִּי אֲקַדֵּשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֲכַבֵּד וְיָדִים אֶהֱרֹן: היתה בירושלים יהודי שהיה מכונה ר' דוד שותק, שהיה מיוחד במידה זאת של שתיקה. קשה מאד היה להגיע את שפתותיו שהיו כאבני היריחים. פעם שאלוהו, ר' דוד, איך יש לך כח לשתוק כל כך. ברם הוא השיב להם, אכן קשה עלי הדבר, וכאשר אני מתעייף משתיקה, אני נח מעט וחוזר לשתיקתי... חותני רבי צבי פסח פראנק זצ"ל, נקט אף הוא במדה זאת של שתיקה, והיה יחיד ומיוחד בזה. גם בתקופות סוערות ורוגשות בעיר הקודש, כאשר היה קשה מאד לשמור על שתיקה, היה בולם פיו ונוצר לשוננו. על מה שנאמר בתורה לאחר מיתת שני בני אהרן, "ידיים אהרן" פירש רש"י, נטל שכר על שתיקתו. חותני הגאון זצ"ל פירש, כי המלה "ידיים" מעידה, כי היה לו מה לדבר, אך הוא כבש דבריו ולא דיבר, על זה נטל שכר, על שהיה לו מה לומר, ובכל זאת, לא אמר. (מחם ציון)

סיפור מההפטרה

ויאכלו מעבוד הארץ מקחרת הפסח מצות וקלוי בקצם היום הזה: באחת משכונות ירושלים נפטר בשבוע שלפני פסח אברך שהשאיר אחריו אלמנה ושבעה יתומים. לעזרת המשפחה האומללה, שבאה עד משבר, התגייס רבי יהושע ברים זצ"ל, ראש ישיבת רו"ק, והוא סידר להם את כל הדרוש לצרכי חג הפסח, עד שדאג אפילו שיבוא אליהם אברך להסב עמם ולערוך אתם את הסדר כהלכתו. לפני שהלך לבית הכנסת, הודיע רבי יהושע לבני ביתו כי יתאחר קצת לבוא לביתו לעריכת הסדר, מאחר והוא רוצה לסדר לבית האלמנה והיתומים, כדי לסייע בהכנת הסדר שלהם. והנה קרה שאותו אברך שהבטיח לבוא לא הגיע, והאלמנה ישבה ובכתה, באומרה שאינה מסוגלת לערוך לבדה את הסדר. רבי יהושע לא היסס, עמד וקידש על היין וערך את הסדר ביחד עם האלמנה והיתומים עד חצי שעה לפני חצות הלילה, כשהוא משמח אותם בשירה ובזמרה, וכמובן שהגאתם היתה גדולה ורבה. כחצי שעה לפני חצות הלילה, הגיע רבי יהושע לביתו, ניגש מיד לעריכת הסדר, באומרו לבני הבית כי עתה אין זמן לספר למה איחר כל כך, שהרי לא נותר אלא פחות ממחצית השעה עד לאכילת האפיקומן בזמן. לאחר אכילת האפיקומן סיפר להם מה שקרה, שהאברך שהבטיח לבוא למשפחה - לא הגיע, ועל כן נשאר שם כדי לקיים אתם את הסדר ולשמח את לבם. בני המשפחה שמעו והקשו: אמת, עשית חסד גדול עם האלמנה, אבל גם לך יש בית ומשפחה, וגם אתם צריך לערוך סדר... נענה רבי יהושע ואמר להם: אספר לכם מעשה עם ה"חזון-איש" וי"ע, שממנו למדתי שכך הייתי צריך לעשות ולנהוג. רבי יהושע היה בצעירותו יוצא ונכנס אצל החזון-איש, ופעם אחת כשנכנס אצלו עם אחד מחבריו, אמר להם החזון-איש: הנה יש לכם חבר אחד שזה מכבר הגיע לפרקו ועליכם לדאוג לו שימצא מהר את זיווגו. כמובן שמיד נרתמו לפעולה וכעבור זמן מסויים התארס החבור, ושוב נכנסו לחזון-איש וסיפרו לו על כך. שמח החזון-איש שמחה גדולה ואמר להם, כי הוא מאוד רוצה לבוא לאירוסין, אבל מאחר שזמנו מוגבל, הוא מבקש מהם שיבואו לקרוא לו ממש כשהכל כבר יהיה מוכן. כך עשו, וכאשר באו אצל החזון-איש מצאו שיושבים בחדרו איש ואשה והם מקריאים לפניו רשימה של סחורות, ועל כל אחת מהן הם שואלים מה טוב יותר ומה טוב פחות, ובאיזה מקום זול יותר לקנות את הסחורה, ועוד כיוצא באלו שאלות. כך עמדו רבי יהושע וחבירו במשך שעה ורבע ליד הדלת, כשה"חזון-איש" רואה אותם שהם מחכים לו, והלא אמר להם שאין לו זמן, והנה האיש והאשה ממשכיכים לשאול את שאלותיהם המפורטות בעניני מסחר, והחזון-איש עונה להם בסבלנות על הכל. לבסוף, כשגמרו לשאול כל מה שהיה להם, ליווה אותם החזון-איש בצאתם ובירכם לשלום. מיד לאחר שיצאו, חשב החזון-איש את כובעו והחל ללכת עמם לתנאים. בדרך פנה אליהם ואמר להם: בודאי אתם תמהים, שהנה אמרתי לכם שאני רוצה להיות באירוסין, ובודאי יושבים שם אנשים ומחכים לי שאבוא, כדי שאפשר יהיה להתחיל בתנאים, ואם כך, מה זה שישבתי זמן כה רב עם האיש והאשה? אבל הסיבה היא, שהם ניצולי השואה ועברו עליהם הרבה צרות ותלאות, הם הגיעו ארצה שבורים ומדוכאים ואין להם גם פרנסה. יעצתי להם, איפוא, לפתוח חנות, והנה עכשיו באו להתייעץ עמי כיצד לנהל את המסחר, מה לקנות ומה לא, ונתיישבתי בדעתך, כי מכיון שמחר הם פותחים את החנות שלהם וכסף לתת להם למטרה זו אין לי - חייב אני, לכל הפחות, לעזור להם בעצה, ויש בזה מצוה רבה. - ואם כן, מי יאמר שהמצוה הזו מוטלת רק עלי, גם עליכם מוטלת המצוה הזו, ואתם קיימתם אותה בזה שחיימתם לי ועל ידי זה יכולתי לעזור להם בעצה. זו היתה תשובתו של רבי יהושע לבני משפחתו, למה החליט להסב לסדר עם האלמנה והיתומים ולדחות את הסדר בביתו. - שהרי באותה שעה זו היתה המצוה, לערוך את הסדר עם האלמנה, ואילו המצוה של בני משפחתו היתה לחכות לו עד שיבוא ויערוך את הסדר אתם. (שאל אבך ונדך)

ועל הכל...

"פרפראות"

סיפר רבי יעקב גלינסקי זצ"ל: במדינת פולין השוטרים עמלו קשות להוריד נהגים שיכורים מהכביש. מובן שהנהגים טענו: "שלא שותו. כאבו להם השניים, והם שטפו את הפה בוודקה". "כאב להם הגרון והם נירגרו קצת יין", זה הכל. מה עשו, הביאום לתחנת המשטרה. היה שם כביש קצר וצר, ואמרו: "סע". אם נסע ישר, שוחרר. הביאו נהג בגלופין, והורו לו לנסוע. מחה: "זו מלכודת! קודם תיישרו את הכביש"... נו, כבר לא היו זקוקים למבחן הנסיעה. כך זה גם בענין האמונה. אמונה היא ישרה ופשוטה. הבעיה היא בראש, שרואה את הישר כעקום. אין דבר קל מלהוכיח ישרותה, אבל לא לשיכור. (הגדה)

"ענין של טעם"

טעם שנוהגין להניח פתיתי חמץ שאם יבדוק ולא ימצא זמן מה יתירשל שוב ויתייאש מן הבדיקה ולא יבדוק עוד היטב, לכך מניחין לו פתיתים שעל ידי זה שימצא חמץ יתן לבו לבדוק היטב אולי ימצא עוד, ואין לבטל מנהג של ישראל. (חק יעקב)

"מפי כתבם"

הגדת סיפור יציאת מצרים, הלהיבה נפשי ולבני וכל קרבי, עד כי בכל מאמצי כוחותי הגדתיה. ובאמרי "והיא שעמדה", נזכרתי התלאות וההרפתקאות שהיו לאחינו בני ישראל מאז ומעולם, אשר לא יאומן ולא יתואר הנס הנפלא שעוד נתקיימו, ו"גדול הרועה שמצילין", לא יכולתי להתאפק בשום אופן מבכיות, ועיני נגרו מעצמן בלי הפוגות, עד שבושתי מבני ביתי. כן כמה פעמים זלגו עיני דמעות שמחה, מרוב עליצות נפשי, אשר זכיתי לקיים מצות הגדת סיפור יציאת מצרים וד' נוסות ואכילת מצה ומרור בכל מצוה המיוחדת ליום מיוחד, ... הייתי והיר וזריו לקיים דברי חז"ל הקדושים, לברך בימי ניסן, על אותם אילני דמבלבים, והייתי מהדר לברכה בשבת, כדי למלאות החסר, וגם חזרתי לברך בבוקר בעת תפלת שחרית, שהיו בביתי המון להתפלל, וברכתיה אחר התפילה כדי לזכות את הרבים, שאינם יודעים כלל מדין זה. כל ימות הפסח, הייתי נוהר לאכול פעמיים בכל יום, אף שבכל השנה איני אוכל סעודה קבועה רק פעם אחת ביום, כדי לקיים מצות מצה כדעת רבינו הגר"א ז"ל, וכמו כן גם ה"חוקוני" על התורה שמצוה היא לאכול מצה כל הפסח, ורק חובה אינה אלא בלילה הראשונה. ולכן אכלתי סעודה שלישית ביום אחרון של פסח, מה שלא עשיתי כן בשאר ימים טובים... בנמר מצות "ספירת העומר" שמח לבי מאוד על אשר זכיתי לקיים המצוה הגדולה והארוכה הזאת, שאין דוגמתה בכל התורה כולה, שתארך זמן המצוה שבעה שבועות שלמות מבלי שאפשר לקצר זמנה... בכל מצוה כמו מצוה ויום טוב של פסח וכו', הייתי אומר אחרי גמר קיום כל המצוה: "מודה אני לפניך או"א, שהחייטני וקיימתני והגעתיני לקיים מצוה זו בשנה הזאת, וכן תעורני ותחייני ותקיימני ותניעני לשנה הבאה לקיימה, ולקיים כל המצוות מעתה ועד השנה הבעל"ט בשמחה". (רבי אליהו דוד רבינוביץ תאומים נהאדר"ת, זצ"ל, ברשימת הנהגותיו שרשם לצאצאיו אחריו)

"מקום לשאלה"

שאלה: איך יתכן שיאכל אדם מצה בליל פסח ולא יברך ... "על אכילת מצה".

תשובה: אם לא אכל מצה עד חצות לילה, דאז אין לו לברך עוד ... "על אכילת מצה". (במבואר בפרמ"ג לא"ח סימן תע"ג סימן תפ"ו וביד"ג מרבבה)(שערי שלום)

מפתגמי אור יתא

פתגמים, נצנוצי מחשבה, ורעיונות בדרכה של תורה

גדול כח התפילה אפילו לשנות הטבע. (רבינו בחיי)

אם הסוף הוא טוב אז הכל טוב. (מדרש לקח טוב בראשית)

רוב התפתחותו של האדם ברוחניות, קשורה בתפילה. (עלי שור-הרב וולבה)